ROCZNIKI PSYCHOLOGICZNE / ANNALS OF PSYCHOLOGY
2016, XIX, 1, 43-57

DOI: http://dx.doi.org/10.18290/rpsych.2016.19.1-2pl

ANNA SZYMANIK-KOSTRZEWSKA
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
Instytut Psychologii

# CO OZNACZA ATRAKCYJNOŚĆ FIZYCZNA? DYSKUSJA O DEFINICJACH I UJĘCIACH

Prezentowany artykuł porusza problematykę atrakcyjności fizycznej w ujęciu definicyjnym oraz w charakterze konstruktu teoretycznego, będącego podstawą do planowania badań empirycznych. Na podstawie przeglądu dotychczasowych definicji i analizy słownikowego znaczenia terminów składowych zaproponowano definicję atrakcyjności fizycznej jako jednego z rodzajów atrakcyjności człowieka. Zaprezentowane zostały kryteria różnicujące atrakcyjność fizyczną od bliskiej jej atrakcyjności seksualnej. Omówiono atrakcyjność fizyczną jako przedmiot operacjonalizacji w toku projektowania badań z zakresu oceny bądź samooceny cech wyglądu i ciała człowieka, wraz z podziałem na jej holistyczne (zespół charakterystyk, których oceny wiążą się ze sobą) oraz elementarne (jedna charakterystyka, której oceny oddziałują na ocenę ogólnej atrakcyjności fizycznej człowieka) ujęcie.

**Słowa kluczowe:** atrakcyjność fizyczna, atrakcyjność seksualna, wygląd.

## WPROWADZENIE

Atrakcyjność fizyczna człowieka, poetycko zwana pięknem bądź urodą, jest konstruktem złożonym i niejednorodnym. Słownikowe znaczenie słowa „atrakcyjny” to zarówno „pociągający, nęcący, interesujący” (Sobol, 1999, s. 49), jak i „mający siłę przyciągania, zainteresowania” (Szymczak, 1978, t. I, s. 95). „Fizyczny” z kolei oznacza „dotyczący ciała ludzkiego, cielesny” oraz „dotyczą-

---

Adres do korespondencji – ANNA SZYMANIK-KOSTRZEWSKA, Instytut Psychologii, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, ul. Leopolda Staffa 1, 85-867 Bydgoszcz; e-mail: alex.shilou@gmail.com

Serdeczne podziękowania składam prof. Januszowi Trempale za dyskusje i cenne sugestie odnośnie do artykułu oraz mgr Aleksandrze Borowskiej (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) za przetłumaczenie artykułu na język angielski i jego korektę.

cy organizmu lub wyglądu zewnętrznego człowieka", „seksualny", „nie umysłowy" (Sobol, 1999, s. 208-209). Atrakcyjność fizyczna stanowi jednakże pojęcie bardziej złożone od prostego zestawienia słownikowych synonimów, a jej definicje charakteryzują się różnym poziomem ogólności. Przykładowo Nęcki w *Encyklopedii psychologii* pisze: „Jakkolwiek między różnymi kulturami określenie piękna ciała ludzkiego jest dość odmienne, to w ramach danej kultury i subkultury istnieje duża zgodność co do tego, jak ma wyglądać osoba fizycznie atrakcyjna. W kulturze zachodniej jej symbolem jest linia reprezentowana przez najpopularniejsze modelki i modele" (1998, s. 25). Etcoff (2002) zakłada, że nie ma pełnej definicji urody, jej wzorce istnieją w wyobraźni, a piękno rozpoznajemy instynktownie. Mehrabian i Blum (1997) ujmują atrakcyjność fizyczną w kategoriach reakcji emocjonalnych, Buss (2001) z kolei skupia się na jej uniwersalnych kryteriach w postaci cech fizycznych. Langmeyer i Shank (1995) przyjmują z kolei, że fizyczna atrakcyjność może być jednym z wstępnych kryteriów oceny piękna, które ma o wiele szersze znaczenie. Wreszcie Pawłowski (2009) formułuje definicję operacyjną przyjmując, iż poziom atrakcyjności danej osoby czy morfologicznej części ciała, jej kształtu, zapachu bądź koloru określa grupa losowo dobranych osób (próba badanych) – ich oceny są miarą atrakcyjności.

Tematykę atrakcyjności fizycznej podejmowano głównie w latach 80. (m.in. Downs, 1983; Downs i Reagan, 1983; Giesen, 1989). Nowsze doniesienia natomiast dotyczą raczej atrakcyjności seksualnej. Na brak spójności w jej konceptualizacji wskazują m.in. Amos i McCabe (2015). Autorki na podstawie analizy literatury dochodzą do wniosku, iż terminy opisujące atrakcyjność seksualną są różnorodne i niejednoznaczne, ponadto brak jest ogólnych, standaryzowanych metod pomiarowych jej spostrzegania. Kauth (2006) w nieco starszym opracowaniu definiuje atrakcyjność seksualną w oparciu o ewolucyjne podstawy rozwoju naszego gatunku, odnosząc ją do wiedzy z zakresu psychologii ewolucyjnej i psychologii seksualności. Formułuje także propozycje definiowania orientacji seksualnej jako konstruktu kluczowego dla pociągu seksualnego. Z kolei Reichert i Ramirez (2000) podkreślają trudności z określeniem charakterystyk seksownego wyglądu. Podejmują próbę jego precyzyjnego zdefiniowania na potrzeby badań nad wpływem reklam, akcentując jednocześnie różnice związane z płcią osób oceniających.

Obecnie większość formułowanych definicji atrakcyjności fizycznej to definicje operacyjne tworzone na użytek badań empirycznych. W prezentowanym artykule podjęto próbę doprecyzowania atrakcyjności fizycznej jako konstruktu teoretycznego. Zaprezentowano kryteria różnicujące atrakcyjność fizyczną od innych rodzajów atrakcyjności, zwłaszcza od atrakcyjności seksualnej. Omówio-

no ujęcie holistyczne i elementarne atrakcyjności fizycznej w oparciu o jej korelaty. Artykuł zakończono refleksją skierowaną do badaczy zjawiska.

## ATRAKCYJNOŚĆ CZŁOWIEKA A ATRAKCYJNOŚĆ FIZYCZNA

Badacze atrakcyjności fizycznej już na wstępie stają przed trudnym zadaniem, jakim jest zdefiniowanie przedmiotu badań. Poprawna metodologia prowadzenia badań wymaga, by przedmiot badań został zdefiniowany w kategoriach, które pozwalają na jego operacjonalizację (Brzeziński, 1999), a więc jednoznacznych i umożliwiających jego pomiar. Tymczasem już sama atrakcyjność może być rozumiana zarówno jako cecha obiektu bądź osoby, która „wywołuje reakcję zbliżenia u innych osób", jak i „tendencja do traktowania obiektu, osoby [...] jako pociągających" (Reber i Reber, 2005, s. 67). Słowo „atrakcyjny" tym samym stanowi charakterystykę kogoś lub czegoś, lecz może być również stosowane jako kategoria reakcji osoby na kogoś lub na coś.

Na podstawie analizy znaczeń słownikowych oraz definicji słowa „atrakcyjny" (m.in. Etcoff, 2002; Nęcki, 1996; Reber i Reber, 2005; Sobol, 1999; Szymczak, 1978) w artykule przyjęto, iż oznacza ono, że:

(1) ktoś lub coś nam się podoba (także w kategorii doznań estetycznych);

(2) ktoś lub coś wywołuje reakcję zbliżenia;

(3) ktoś lub coś wywołuje przyjemne emocje i doznania, zarówno w kontakcie bezpośrednim, jak i przy okazji wyobrażenia;

(4) ktoś lub coś przyciąga uwagę;

(5) ktoś lub coś jest ciekawy/ciekawe, interesujący/interesujące;

(6) ktoś lub coś jest pożądany/pożądane;

(7) obiekt/osoba wyzwala naszą sympatię.

Szerokie stosowanie terminu „atrakcyjny" doprowadziło do wyszczególnienia różnego rodzaju atrakcyjności. Poza atrakcyjnością fizyczną można wymienić między innymi:

– atrakcyjność interpersonalną – interpersonalny oznacza „dotyczący stosunków między poszczególnymi osobami, jednostkami" (Sobol, 1999, s. 275), tym samym atrakcyjność interpersonalna osoby dotyczy relacji z nią;

– atrakcyjność intelektualną – atrakcyjność intelektu rozumianego jako np. wysoki iloraz inteligencji, elokwencja, erudycja, wysokie kompetencje w danej dziedzinie, znaczące odkrycia danej osoby bądź atrakcyjność zajęcia angażującego intelektualnie;

– atrakcyjność emocjonalną – może być rozumiana jako atrakcyjność przejawianej przez człowieka emocjonalności (np. pozytywnej – u takich osób na ogół przeważają emocje pozytywne, zob. Thomas i Chess, 1977), wrażliwości emocjonalnej, namiętności, charyzmy czy pasji;

– atrakcyjność duchową – szeroko rozumiana i w dużej mierze subiektywna, „duchowość" może bowiem dotyczyć ducha, myśli, uczuć, życia psychicznego, intelektu czy też moralności (Sobol, 1999); czasem popularnie zwana „pokrewieństwem dusz" i oznaczająca atrakcyjność „sposobu bycia" danej osoby powiązaną z satysfakcjonującą komunikacją i sprawiającym przyjemność spędzaniem czasu;

– atrakcyjność matrymonialną – specyficzny rodzaj atrakcyjności, obejmujący te charakterystyki człowieka, które sugerują, iż będzie dobrze spełniał rolę żony/męża (zob. Barber, 1999);

– atrakcyjność zawodową – dotyczy osób, które charakteryzują się szczególnymi uzdolnieniami, kompetencjami znaczącymi w danej dziedzinie bądź kwalifikacjami zawodowymi.

Uważam, że atrakcyjność fizyczna z założenia nie jest tożsama z żadną z powyższych atrakcyjności, chociaż niewykluczone, że wiąże się z nimi, oddziałuje na nie bądź stanowi jedną z ich składowych. Jednakże – w odróżnieniu od pozostałych – dotyczy przede wszystkim wyglądu człowieka.

## ATRAKCYJNOŚĆ FIZYCZNA JAKO ZŁOŻENIE TERMINÓW

„Atrakcyjność fizyczna" stanowi złożenie słowa „atrakcyjny" (obejmujące wszystkie wyżej wymienione znaczenia tego słowa) ze słowem „fizyczny". W przeciwieństwie do różnorodnego ujęcia atrakcyjności termin „fizyczny" wydaje się prościej zdefiniowany. „Atrakcyjność fizyczna" jako charakterystyka osoby oznacza atrakcyjność cielesną, dotyczącą organizmu, tudzież wyglądu fizycznego człowieka. W kategorii reakcji można ją ująć jako wygląd zewnętrzny człowieka, który podoba się ludziom; przyciągający uwagę, interesujący, pociągający, pożądany, wywołujący pozytywne emocje i wyzwalający sympatię.

Definicje atrakcyjności fizycznej w kategoriach cielesności, wyglądu fizycznego i organizmu są użyte w słowniku jako bliskoznaczne i odnoszące się do tego samego pojęcia – „fizyczny" (zob. Sobol, 1999). W swej istocie jednakże dwie z nich znacząco różnią się od trzeciej. Zastosowanie jednego z określeń przy tworzeniu konstruktu teoretycznego implikuje konkretny zakres definicji.

Definicja w oparciu o słowo „cielesność" zakłada, że przy ocenie atrakcyjności fizycznej człowieka bierze się pod uwagę jedynie jego ciało – budowę, wzrost, kształt, masę, proporcje części ciała, stan, wygląd i kolor skóry, włosów, oczu itp. Atrakcyjność „wyglądu zewnętrznego" pozwala przyjąć, iż dotyczy ona nie tylko ciała danej osoby, lecz także jej ubioru, fryzury (zob. Hurlock, 1985), makijażu oraz obserwowalnych efektów dbałości o siebie (zob. Etcoff, 2002). Tym samym „wygląd zewnętrzny" odnosi się do szerszej grupy zmiennych niż „cielesność". Uważam jednak, że nie można przyjąć, iż „zawiera" w sobie wszystkie charakterystyki cielesności (np. jędrność, miękkość czy gładkość ciała nie zawsze da się określić na podstawie wyglądu), gdyż sugeruje, iż o atrakcyjności fizycznej stanowią tylko bodźce wizualne. Założenie, iż atrakcyjność fizyczna oznacza atrakcyjność „organizmu", pozwala poszerzyć zakres pojęcia o bodźce słuchowe i czuciowe, np. głos (Hodges-Simeon, Gaulin i Puts, 2010) czy zapach (Roberts i in., 2011; Seubert, Gregory, Chamberland, Dessirier i Lundström, 2014), jednakże elementów takich, jak strój czy fryzura człowieka (czyli elementów „pozacielesnych") definicja ta już nie uwzględnia. „Organizm" to pojęcie szersze niż „cielesność", gdyż może dotyczyć rośliny bądź grzybni, w przypadku których trudno mówić o posiadaniu ciała. W odniesieniu jedynie do człowieka „ciało" oznacza „organizm ludzki jako całość" (Sobol, 1999, s. 108). Różnice w stosowaniu obu nazw uważam za subtelne. Słowo organizm stosuje się zwyczajowo, gdy chce się podkreślić, iż człowiek składa się z organów pełniących swoje funkcje. Z kolei słowem „ciało" określa się coś, co całościowo przynależy do człowieka (w znaczeniu: *ciało kogo? – człowieka*, w odróżnieniu od: *ciało jakie? – ludzkie*, co z kolei jest odniesieniem bardziej biologicznym niż osobowym) i stanowi o jego fizyczności. W terminach psychologicznych częściej stosuje się słowo „ciało" niż „organizm", np. sygnały/postawa ciała (w komunikacji niewerbalnej) (zob. Birkenbihl, 1998) czy Ja cielesne (zob. Kowalik, 2003). Stąd moja propozycja, by w definicjach atrakcyjności fizycznej używać raczej słowa „ciało" niż „organizm". Oczywiście chęć podkreślenia oddziaływania pracy poszczególnych organów na charakterystyki, spostrzeganie czy ocenianie atrakcyjności fizycznej będzie implikować zastosowanie w definicji słowa „organizm", jednakże – moim zdaniem – będzie to ujęcie bardziej biologiczne niż psychologiczne.

Jeśli połączyć oba określenia atrakcyjności fizycznej (ciało i wygląd zewnętrzny) i oba jej ujęcia (jako charakterystyka i reakcja) otrzyma się definicję o znaczącym stopniu ogólności w następującym brzmieniu: atrakcyjność fizyczna oznacza charakterystyki ciała i wyglądu zewnętrznego człowieka, które budzą zainteresowanie innych ludzi, podobają się im, przyciągają ich, interesują, wiąże

się z pozytywnymi doznaniami, wzbudzają sympatię i jednocześnie są przez innych ludzi pożądane.

## ATRAKCYJNOŚĆ FIZYCZNA A ATRAKCYJNOŚĆ NIE UMYSŁOWA I SEKSUALNA

Definicja zaprezentowana w poprzednim rozdziale najprawdopodobniej nie jest jeszcze pełna. Słowo „fizyczny" jest bowiem niejednoznaczne. Do jego zdefiniowania w słowniku użyto synonimów, które nie do końca odpowiadają sobie nawzajem: nie umysłowy oraz seksualny (Sobol, 1999). Termin „umysłowy", użyty w definicji atrakcyjności fizycznej, „wyklucza" z niej charakterystyki psychiczne – intelekt, emocjonalność, osobowość, moralność itp. Jednakże jest rzeczą dyskusyjną, czy definicja atrakcyjności fizycznej obejmuje behawioralne przejawy aktów umysłowych w postaci czynności fizycznych (sposobu poruszania się, mówienia, mimiki i pantomimiki). Chcąc precyzyjnie określić zakres pojęcia „atrakcyjność fizyczna", należałoby zaznaczyć, jakie fizyczne aktywności ona obejmuje. Pełniejsza definicja brzmiałaby więc następująco: atrakcyjność fizyczna oznacza nie umysłowe charakterystyki ciała i wyglądu człowieka, wraz z jego sposobem mówienia, poruszania się, mimiką i pantomimiką, które budzą zainteresowanie innych ludzi, podobają się im, przyciągają ich, interesują, wiążą się z pozytywnymi doznaniami, wzbudzają sympatię i jednocześnie są przez innych ludzi pożądane.

Wyjaśnienia wymaga stosowanie jeszcze jednego słownikowego synonimu słowa „fizyczny" – słowa „seksualny". Zastosowanie go do określenia znaczenia atrakcyjności fizycznej sugeruje równoznaczność jej definicji z atrakcyjnością seksualną. Lew-Starowicz w *Słowniku encyklopedycznym. Miłość i seks* definiuje atrakcyjność seksualną jako „zespół cech wywołujących zainteresowanie partnera" (1999, s. 33), zaliczając do niego także cechy „nie fizyczne", jak wierność czy gospodarność. Uważam, że ujęcie atrakcyjności fizycznej jako „seksualnej" i „nie umysłowej" równocześnie stanowi sprzeczność, która przemawia za rozdzieleniem definicji i zaprzestaniem utożsamiania ze sobą pojęć „fizyczny" i „seksualny". Nie jest to jednak tak proste, jak mogłoby się wydawać, między innymi dlatego, iż obie stanowią czynniki istotne przy wyborze partnera (m.in. Jonason, 2009; Larson, Haselton, Gildersleeve i Pillsworth, 2013; Li i Meltzer, 2015). Zdarza się, że mamy do czynienia z niekonsekwencją w opisach definicyjnych, przykładowo wspomniany Lew-Starowicz (1999) na dowód istotności atrakcyjności seksualnej w życiu człowieka przytacza wyniki badań Bussa

(2001), które autor prowadził nad atrakcyjnością fizyczną. Część badaczy w ogóle nie definiuje atrakcyjności fizycznej czy też seksualnej, a jedynie badane przez siebie wyznaczniki „atrakcyjności" – jak symetria ciała, jego przeciętność czy proporcje (m.in. Langlois i Roggman, 1990; Rhodes i Simmons, 2007; Rozmus-Wrzesińska i Pawłowski, 2005; Wade, 2010). Niektórzy jednak podkreślają, iż atrakcyjność fizyczna i seksualna stanowią odrębne kategorie, związane chociażby z różnicami międzypłciowymi w samoocenie atrakcyjności (Lipowska i Lipowski, 2012, 2013).

Inspiracją dla określenia kryteriów separujących atrakcyjność fizyczną i seksualną były wyniki badań pilotażowych, przeprowadzonych na celowo dobranej grupie 73 studentów psychologii i pedagogiki (61 kobiet, 12 mężczyzn), zainteresowanych zdobyciem wiedzy z zakresu psychologii atrakcyjności człowieka (nieopublikowane wyniki badań własnych). Studentów poproszono o zdefiniowanie atrakcyjności fizycznej i seksualnej w postaci wypowiedzi pisemnych. 12 osób badanych (16%) zadeklarowało, iż dla nich atrakcyjność fizyczna i atrakcyjność seksualna oznaczają to samo, 16 (22%) podkreśliło, iż pozostają one w pewnej relacji wobec siebie (mają wspólne składowe w postaci cech i/lub jedna oddziałuje na drugą), a 20 (27%) uznało, że na atrakcyjność seksualną składa się atrakcyjność fizyczna i psychiczna. Ponadto dwie z osób badanych, mimo iż napisały, że atrakcyjność fizyczna to „to samo", co atrakcyjność seksualna, sygnalizowało w opisie różnice między nimi.

Przytoczone wyniki badań sugerują, że rozróżnienie między atrakcyjnością fizyczną i seksualną także dla osoby posługującej się wiedzą potoczną czy intuicją jest problematyczne. Moim zdaniem dla oceny atrakcyjności seksualnej kluczowe będą: pociąg (popęd) seksualny, czy też pożądanie, a także wyszczególnienie cech umysłowych. Pożądanie można odczuwać wobec osoby o nieatrakcyjnym wyglądzie zewnętrznym (Meston i Buss, 2010), za to cechującej się pewnymi charakterystykami psychicznymi (Lew-Starowicz, 1999) czy charakterystykami społecznymi (Buss, 2014). We wspomnianych badaniach 43% studentów użyło wyrażeń „pożądanie", „popęd", „pociąg seksualny", „reakcje seksualne" bądź „podniecenie" do definicji atrakcyjności seksualnej (7% zastosowało je w definicji atrakcyjności fizycznej). 41% osób wskazywało na znaczenie cech psychicznych (bądź ich przejawów w postaci zachowań) dla atrakcyjności seksualnej (10% – na ich znaczenie dla atrakcyjności fizycznej).

Za charakterystyczne dla oceny atrakcyjności fizycznej uznałam odwoływanie się do wyglądu człowieka oraz estetyki tego wyglądu (Etcoff, 2002), która w przypadku atrakcyjności seksualnej może nie mieć znaczenia, można bowiem założyć, iż osoba niestarannie ubrana, z rozwichrzonymi włosami, rozmazanym

makijażem, zaspana czy spocona będzie wyglądać fizycznie nieatrakcyjnie, ale nadal pociągać seksualnie. 57% badanych do zdefiniowania atrakcyjności fizycznej użyło słowa „wygląd", lecz jedynie 4% wskazało na jego estetykę. Kryterium to wydaje się mniej istotne w potocznej ocenie atrakcyjności fizycznej, niewykluczone jednak, że chodzi raczej o popularność słowa „estetyczny" (23% badanych użyło określeń „zadbany", „dbanie o siebie" bądź „dbanie o higienę").

Uważam, iż utożsamianie atrakcyjności fizycznej i seksualnej w myśleniu potocznym jest nie tyle wynikiem głębszej refleksji, ile mylenia bądź upraszczania obu pojęć. Moim zdaniem oba rodzaje atrakcyjności w swej istocie nie są równoznaczne, a ich zamienne używanie może być mylące (zob. Szymanik, 2014). Poniżej zaprezentowano obie definicje, podkreślając kluczowe różnice między nimi.

Atrakcyjność fizyczna oznacza nie umysłowe charakterystyki ciała i wyglądu zewnętrznego człowieka (w tym estetykę wyglądu wyrażoną w dbaniu o siebie), wraz z jego sposobem mówienia, poruszania się, mimiką, pantomimiką, które budzą zainteresowanie innych ludzi, podobają się im, przyciągają ich, interesują, wiążą się z pozytywnymi doznaniami, wzbudzają sympatię i jednocześnie są przez innych ludzi pożądane, jednakże bez konieczności wystąpienia przy ich wysokiej ocenie pożądania seksualnego.

Atrakcyjność seksualna oznacza charakterystyki zarówno psychiczne (umysłowe), jak i fizyczne człowieka, które budzą zainteresowanie innych ludzi, podobają się im, przyciągają ich, interesują, wiążą się z pozytywnymi doznaniami, wzbudzają sympatię i jednocześnie są przez innych ludzi pożądane, a ich wysoka ocena wiąże się u oceniającego z odczuwaniem seksualnego pożądania.

Tak ujęte definicje pozwalają przyjąć, iż:

(1) konkretne, fizyczne charakterystyki atrakcyjności fizycznej i seksualnej mogą być wspólne;

(2) estetyka i dbałość o siebie są koniecznymi kryteriami definicyjnymi atrakcyjności fizycznej, ale mogą być znaczące (chociaż nie muszą) także przy ocenie atrakcyjności seksualnej ze względu na charakterystyki fizyczne wspólne dla obu pojęć;

(3) seksualne pożądanie jest kryterium koniecznym jedynie w przypadku oceny atrakcyjności seksualnej, ale możliwym w przypadku oceny atrakcyjności fizycznej ze względu na charakterystyki fizyczne wspólne dla obu pojęć, dlatego w jej definicji nie wyklucza się ich seksualnego oddziaływania;

(4) warunkiem uznania konkretnego człowieka za atrakcyjnego seksualnie przez osobę oceniającą jest odczuwanie wobec niego seksualnego pożądania; można wnioskować o atrakcyjności seksualnej człowieka dla innej osoby (lub

osób), jeśli dysponuje się wiedzą lub przypuszcza się, że ta osoba wzbudza w innych seksualne pożądanie (np. kobieta może być uznana za atrakcyjną seksualnie dla mężczyzn przez inną kobietę, która nie odczuwa do niej pożądania seksualnego).

## DEFINICJA ATRAKCYJNOŚCI FIZYCZNEJ JAKO PODSTAWA OPERACJONALIZACJI PROBLEMU BADAWCZEGO – UJĘCIE HOLISTYCZNE I ELEMENTARNE

Uważam, że odróżnienie atrakcyjności fizycznej od innych rodzajów atrakcyjności stanowi warunek konieczny do operacjonalizacji problemu badawczego (Brzeziński, 1999). Polega ona na określeniu wskaźników atrakcyjności fizycznej, które pozwalałyby na pomiar zróżnicowania tej właściwości w populacji. Pomiar dotyczy oceny (bądź samooceny) atrakcyjności fizycznej albo w kategoriach tak/nie (ktoś jest atrakcyjny fizycznie bądź nie jest), albo przy użyciu skali ocen – od ocen bardzo niskich (świadczących, że osoba jest fizycznie nieatrakcyjna) do bardzo wysokich (charakteryzujących osoby uznawane za ideały atrakcyjności fizycznej). Wspomniane wskaźniki to z kolei charakterystyki osób atrakcyjnych fizycznie, czyli cechy ich ciała (organizmu) i wyglądu zewnętrznego, a także sposobu mówienia, poruszania się, mimiki i pantomimiki.

Badania oddziaływania wyglądu pojedynczej cechy człowieka na ocenę jego atrakcyjności fizycznej stanowią przykład ujęcia elementarnego. W tym paradygmacie dyskutowane jest znaczenie wyglądu twarzy (m.in. Hönekopp, 2006; Patel i Fitzgerald, 2010), której charakterystyki wydają się kluczowe dla oceny atrakcyjności fizycznej, kształtu różnych partii ciała człowieka, cech budowy organizmu, jak proporcjonalność czy symetria (m.in. Buggio i in., 2012; Wade, 2010), a także sposobu mówienia, poruszania się, mimiki czy pantomimiki (m.in. Cappelle i Fink, 2013; Ferdenzi, 2013; Mueser, Grau, Sussman i Rosen, 1984; Wells, 2013).

Podejście elementarne przyjmują również badacze próbujący określić znaczenie dla atrakcyjności fizycznej człowieka cech powiązanych z dbałością o siebie, takich jak: strój zakładany przez człowieka (m.in. Creekmore, 1980; Guéguen, 2014; Lennon, 1990; Nielsen i Kernaleguen, 1976; Townsend i Levy, 1990), makijaż (m.in. Korichi, Pelle-de-Queral, Gazano i Aubert, 2011; Egan i Cordan, 2009; Mulhern, Fieldman, Hussey, Le i Pineau, 2003; Stephen, 2010) oraz fryzura (m.in. Mesko i Bereczkei, 2004).

Paradygmat holistyczny, w odróżnieniu od elementarnego, obejmuje znaczenie dla atrakcyjności człowieka wielu jego charakterystyk oraz relacji między nimi. Badacze przyjmujący podejście holistyczne podkreślają, że na oceny atrakcyjności fizycznej oddziałują nie tylko ewolucyjnie wykształcone preferencje i kulturowe kanony piękna (m.in. Buss, 2014; Etcoff, 2002). Nie bez znaczenia bowiem pozostają indywidualne preferencje oceniającego (zob. Szymanik, 2014) oraz pewne jego charakterystyki, np. wiek (Connolly, Slaughter i Mealey, 2004; Cooper, Geldart, Mondloch i Maurer, 2006; Szymanik, 2014), płeć (Buss i Schmitt, 1993), orientacja seksualna (Nash, Fieldman i Hussey, 2005) czy cechy osobowości (Sorokowski, Sabiniewicz i Sorokowska, 2015). Istotne mogą okazać się także jego stan wiedzy bądź wyobrażenia (Keisling i Gynther, 1993; Sorokowski, 2005; Swami i in., 2010), autopercepcja i samoocena (Jonason, 2009), wzorce atrakcyjności, z którymi człowiek miał styczność w toku rozwoju i wychowania (m.in. Little, Penton-Voak, Burt i Perrett, 2003; Wiszewska, Pawłowski i Boothroyd, 2007), zmienne w czasie charakterystyki, takie jak nastrój (Szymanik, 2014) czy poziom hormonów związanych z cyklem owulacyjnym u kobiet (Pawłowski i Jasieńska, 2005), a także wiele innych. Dla oceny atrakcyjności własnej dodatkowo znaczenie mają ogólny stosunek do własnej osoby i poczucie własnej wartości (zob. Doroszewicz, 2002; Głębocka i Kulbat, 2003), które jednak nie zawsze w prosty sposób wiąże się ze spostrzeganą atrakcyjnością fizyczną danej osoby (Stroebe, 1977).

Oba podejścia mają swoje zalety i niedoskonałości. Prowadzenie badań w paradygmacie elementarnym charakteryzuje się nieco większą precyzją we wnioskowaniu przy stosunkowo mniejszym nakładzie pracy związanym z prowadzeniem badań i analiz statystycznych, w tym przypadku bowiem pole zmienności zostaje znacząco zawężone (przykład stanowić mogą klasyczne badania oddziaływania typu sylwetki na oceny atrakcyjności kobiet, autorstwa Singh i Younga, 1995). Należy jednak mieć świadomość, że wyniki badań prowadzonych w tym ujęciu stanowią jedynie jedną z możliwych perspektyw ujmowania atrakcyjności fizycznej, gdyż są ograniczone do jednej bądź kilku kluczowych dla oceny atrakcyjności charakterystyk. Podejście holistyczne prowadzi do pełniejszego obrazu atrakcyjności fizycznej człowieka, jest jednak pracochłonne i czasochłonne, gdyż często wymaga uwzględnienia licznych i różnorodnych zmiennych. Badania prowadzone w tym paradygmacie obejmują porównanie sił oddziaływania różnych cech na oceny atrakcyjności fizycznej, np. dyskusja nad znaczeniem WHR (typu sylwetki) w kontekście BMI (masy ciała) (m.in. Wilson, Trip i Boland, 2005), określanie cech fizycznych bardziej bądź mniej znaczących dla atrakcyjności fizycznej (chociażby twarzy, której charakterystyki badali m.in.

Baudouin i Tiberghien, 2004; Tatarunaite, Playle, Hood, Shaw i Richmond, 2005), a także analizy mające na celu określenie wpływu ocen atrakcyjności cech fizycznych na ocenę ogólną atrakcyjności danej osoby (m.in. Currie i Little, 2009; Szymanik, 2014). Warto jednak pamiętać, że wraz ze złożonością relacji pomiędzy korelatami atrakcyjności fizycznej ujmowanymi holistycznie zmniejsza się pewność wnioskowania o ich indywidualnym oddziaływaniu, co w konsekwencji może prowadzić do formułowania błędnych bądź niejednoznacznych wniosków.

## PODSUMOWANIE

Obszar badań nad atrakcyjnością fizyczną jest bardzo szeroki, a liczba doniesień empirycznych wciąż wzrasta. Badacze napotykają na coraz to nowe wyzwania, odkrywają relacje, których istnienia wcześniej nie zakładali, a które stawiają pod znakiem zapytania prawidłowość wysnutych wniosków i przyjętych interpretacji. Jednocześnie miewają trudności w porównywaniu wyników i ich generalizacji, wszczynają spory definicyjne i wysuwają zastrzeżenia do przyjętej metodologii. Wyraźnie określona, jednoznacznie przyjęta definicja atrakcyjności fizycznej, która wyznacza kierunek prowadzonych badań, stanowi tym samym niezwykle użyteczne narzędzie. Pozwala precyzyjnie sformułować przedmiot badań, zawęzić lub poszerzyć pole zmienności, postulować interakcje zmiennych głównych i określić ewentualne oddziaływanie zmiennych ubocznych. Innym badaczom natomiast daje możliwość porównywania wyników i polemizowania.

Z prezentowanego artykułu można wysnuć prosty wniosek: założenie, że każdy potrafi rozpoznać atrakcyjność fizyczną, nie idzie w parze z jej uniwersalnym rozumieniem. Uważam, iż operacyjne definicje atrakcyjności fizycznej, pomimo użyteczności w badaniach empirycznych, są niewystarczające dla zrozumienia istoty tego zjawiska.

## LITERATURA CYTOWANA

Amos, N. i McCabe, M. P. (2015). Conceptualizing and measuring perceptions of sexual attractiveness: Are there differences across gender and sexual orientation? *Personality and Individual Differences, 76*, 111-122. doi: 10.1016/j.paid.2014.11.057

Barber, N. (1999). Women's dress fashions as a function of reproductive strategy. *Sex Roles, 40*(5/6), 459-471. doi: 10.1023/A:1018823727012

Baudouin, J. Y. i Tiberghien, G. (2004). Symmetry, averageness, and feature size in the facial attractiveness of women. *Acta Psychologica, 117*(3), 313-332. doi: 10.1016/j.actpsy. 2004.07.002

Birkenbihl, V. F. (1998). *Sygnały ciała*: *podstawy komunikacji niewerbalnej dla trenerów i ludzi sukcesu* (tł. K. Ciolkosz). Wrocław: Wydawnictwo Astrum.

Brzeziński, J. (1999). *Metodologia badań psychologicznych.* Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Buggio, L., Vercellini, P., Somigliana, E., Vigano, P., Frattaruolo, M. P. i Fedele, L. (2012). "You are so beautiful": Behind women's attractiveness towards the biology of reproduction: a narrative review. *Gynecological Endocrinology, 28*, 753-757. doi: 10.3109/09513590. 2012.662545

Buss, D. M. (2001). *Psychologia ewolucyjna. Jak wytłumaczyć społeczne zachowania człowieka? Najnowsze koncepcje* (tł. M. Orski). Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Buss, D. M. (2014). *Ewolucja pożądania. Jak ludzie dobierają się w pary* (tł. B. Wojciszke i A. Nowak). Sopot: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

Buss, D. M. i Schmitt, D. P. (1993). Sexual strategies theory: An evolutionary perspective on human mating. *Psychological Review, 100*, 204-232. doi: 10.1037/0033-295X.100.2.204

Cappelle, T. i Fink, B. (2013). Changes in women's attractiveness perception of masculine men's dances across the ovulatory cycle: Preliminary data. *Evolutionary Psychology, 11*(5), 965-972.

Connolly, J. M., Slaughter, V. i Mealey, L. (2004). The development of preferences for specific body shapes. *The Journal of Sex Research, 41*(1), 5-15. doi: 10.1080/00224490409552209

Cooper, P. A., Geldart, S. S., Mondloch, C. J. i Maurer, D. (2006). Developmental changes in perceptions of attractiveness: A role of experience? *Developmental Science, 9*(5), 530-543. doi: 10.1111/j.1467-7687.2006.00520.x

Creekmore, A. M. (1980). Clothing and personal attractiveness of adolescents related to conformity, to clothing mode, peer acceptance, and leadership potential. *Home Economics Research Journal, 8*(3), 203-215. doi: 10.1177/1077727X8000800306

Currie, T. E. i Little, A. C. (2009). The relative importance of the face and body in judgments of human physical attractiveness. *Evolution and Human Behavior, 30*, 409-416. doi: 10.1016/j.evolhumbehav.2009.06.005

Doroszewicz, K. (2002). O atrakcyjności fizycznej kobiet. W: E. Stojanowska (red.), *Możliwości i ograniczenia w kreowaniu własnej atrakcyjności interpersonalnej* (s. 61-76). Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej.

Downs, A. C. (1983). *Viewing Attractiveness Socialization from a Social Network Perspective*. Paper presented at the Annual Meeting of the Southwestern Psychological Association (San Antonio, TX, April 21-23, 1983).

Downs, A. C. i Reagan, M. A. (1983). *Recognition, Development and Correlates of Self-Defined Physical Attractiveness among Young Children*. Paper presented at the Annual Meeting of the Western Psychological Association (San Francisco, CA, April 6-10, 1983).

Egan, V. i Cordan, G. (2009). Barely legal: Is attraction and estimated age of young female faces disrupted by alcohol use, make up, and the sex of the observer? *British Journal of Psychology, 100*, 415-427. doi: 10.1348/000712608X357858

Etcoff, N. (2002). *Przetrwają najpiękniejsi. Wszystko, co nauka mówi o ludzkim pięknie* (tł. D. Cieśla). Warszawa: Wydawnictwo CiS–Wydawnictwo WAB.

Ferdenzi, C. (2013). Voice attractiveness: Influence of stimulus duration and type. *Behavior Research Methods, 45*(2), 405-413. doi: 10.3758/s13428-012-0275-0

Giesen, C. B. (1989). Aging and attractiveness: Marriage makes a difference. *International Journal of Aging and Human Development, 29*(2), 83-94. doi: 10.2190/84BR-WXBN-29F1-LF0J

Głębocka, A. i Kulbat, J. (2003). Różnice między kobietami i mężczyznami w spostrzeganiu kształtów ciała. *Studia Psychologiczne, 41*(2), 209-217.

Guéguen, N. (2014). High heels increase women's attractiveness. *Archives of Sexual Behavior*, Nov 19. doi: 10.1007/s10508-014-0422-z

Hodges-Simeon, C. R., Gaulin, S. J. i Puts, D. A. (2010). Different vocal parameters predict perceptions of dominance and attractiveness. *Human Nature, 21*(4), 406-427. doi: 10.1007 /s12110-010-9101-5

Hönekopp, J. (2006). Once more: Is beauty in the eye of the beholder? Relative contributions of private and shared taste to judgments of facial attractiveness. *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance, 32*(2), 199-209. doi: 10.1037/0096-1523.32.2.199

Hurlock, E. B. (1985). *Rozwój dziecka* (tł. B. Hornowski, K. Lewandowska i B. Rosenmann). Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Jonason, P. K. (2009). The value of physical attractiveness in romantic partners: Modeling bio-logical and social variables. *The Journal of Social Psychology, 149*(2), 229-240. doi: 10.3200/SOCP.149.2.229-240

Kauth, M. R. (2006). The evolution of human sexuality: An introduction. *Journal of Psychology & Human Sexuality, 18*(2-3), 1-22. doi: 10.1300/J056v18n02_01

Keisling, B. L. i Gynther, M. D. (1993). Male perceptions of female attractiveness: The effects of targets' personal attributes and subjects' degree of masculinity. *Journal of Clinical Psychology, 49*(2), 190-195. doi: 10.1002/1097-4679(199303)49:23.0.CO;2-F

Korichi, R., Pelle-de-Queral, D., Gazano, G. i Aubert, A. (2011). Relation between facial morphology, personality and the functions of facial make-up in women. *International Journal of Cosmetic Science, 33*, 338-345. doi: 10.1111/j.1468-2494.2010.00632.x

Kowalik, S. (2003). Ja-cielesne – próba nowego spojrzenia. *Polskie Forum Psychologiczne, 8*(1-2), 5-29.

Langlois, J. H. i Roggman, L. A. (1990). Attractive faces are only average. *Psychological Science, 1*(2), March, 115-121. doi: 10.1111/j.1467-9280.1990.tb00079.x

Langmeyer, L. i Shank, M. D. (1995). Body and soul: Beyond physical attractiveness-implications for consumer behavior. *Advances in Consumer Research, 22*, 746-752.

Larson, C. M., Haselton, M. G., Gildersleeve, K. A. i Pillsworth, E. G. (2013). Changes in women's feelings about their romantic relationships across the ovulatory cycle. *Hormones & Behavior, 63*(1), 128-135. doi: 10.1016/j.yhbeh.2012.10.005

Lennon, S. J. (1990). Effects of clothing attractiveness on perceptions. *Home Economics Research Journal, 18*(4), 303-310. doi: 10.1177/1077727X9001800403

Lew-Starowicz, Z. (1999). *Słownik encyklopedyczny. Miłość i seks.* Wrocław: Wydawnictwo Europa.

Li, N. P. i Meltzer, A. L. (2015). The validity of sex-differentiated mate preferences: Reconciling the seemingly conflicting evidence. *Evolutionary Behavioral Sciences, 9*(2), 89-106. doi: 10.1037/ebs0000036

Lipowska, M. i Lipowski, M. (2012). *Narcyzm jako moderator zadowolenia z własnego wyglądu wśród kobiet ze skrajną niedowagą i otyłością.* Referat wygłoszony na Konferencji „Ciało człowieka. Dawniej i dziś". 25-26 października, Gdańsk.

Lipowska, M. i Lipowski, M. (2013). Polish normalization of the Body Esteem Scale. *Health Psychology Report, 1*, 72-81. doi: 10.5114/hpr.2013.40471

Little, A. C., Penton-Voak, I. S., Burt, D. M. i Perrett, D. I. (2003). Investigating an imprinting-like phenomenon in humans: Partners and opposite-sex parents have similar hair and eye colour. *Evolution and Human Behavior, 24*(1), 43-51. doi: 10.1016/S1090-5138(02)00119-8

Mehrabian, A. i Blum, J. S. (1997). Physical appearance, attractiveness, and the mediating role of emotions. *Current Psychology, 16*(1), 20-42. doi: 10.1007/s12144-997-1013-0

Mesko, N. i Bereczkei, T. (2004). Hairstyle as an adaptive means of displaying phenotypic quality. *Human Nature, 15*(3), 251-270. doi: 10.1007/s12110-004-1008-6

Meston, C. M. i Buss, D. M. (2010). *Dlaczego kobiety uprawiają seks* (tł. A. Nowak). Sopot: Wydawnictwo Smak Słowa.

Mueser, K. T., Grau, B. W., Sussman, S. i Rosen, A. J. (1984). You're only as pretty as you feel: Facial expression as a determinant of physical attractiveness. *Journal of Personality and Social Psychology, 46*(2), 469-478. doi: 10.1037/0022-3514.46.2.469

Mulhern, R., Fieldman, G., Hussey, T., Le, J.-L. i Pineau, P. (2003). Do cosmetics enhance female Caucasian facial attractiveness*? International Journal of Cosmetic Science, 25*, 199-205. doi: 10.1046/j.1467-2494.2003.00188.x

Nash, R., Fieldman, G. i Hussey, T. (2005). The influence of sexual orientation on participants' judgements of facial attractiveness in older women. *Sexualities, Evolution and Gender, 7*(2), August, 135-152. doi: 10.1080/14616660500175680

Nęcki, Z. (1996). *Wzajemna atrakcyjność*. Warszawa: Wiedza Powszechna.

Nęcki, Z. (1998). Atrakcyjność. Atrakcyjność wzajemna. W: W. Szewczuk (red.), *Encyklopedia psychologii* (s. 23-27). Warszawa: Fundacja Innowacja.

Nielsen, J. P. i Kernaleguen, A. (1976). Influence of clothing and physical attractiveness in person perception. *Perceptual and Motor Skills, 42*(3), 775-780. doi: 10.2466/pms.1976.42.3.775

Obuchowski, I. i Jaczewski, A. (2002). *Rozwój erotyczny.* Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak".

Patel, U. i Fitzgerald, R. (2010). Facial shaping: Beyond lines and folds with fillers. *Journal of Drugs in Dermatology, 9*, 129-137.

Pawłowski, B. (2009). Wstęp. W: B. Pawłowski (red.), *Biologia atrakcyjności człowieka* (s. 1-10). Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.

Pawłowski, B. i Jasieńska, G. (2005). Women's preferences for sexual dimorphism in height depend on menstrual cycle phase and espected duration of relationship. Biological *psychology, 70*(1), 38-43. doi: 10.1016/j.biopsycho.2005.02.002

Reber, A. S. i Reber, E. S. (2005). *Słownik psychologii* (tł. B. Janasiewicz-Kruszyńska i in.). Polskie wydanie red. nauk. I. Kurcz i K. Skarżyńska. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Reichert, T. i Ramirez, A. (2000). Defining sexually oriented appeals in advertising: A grounded theory. *Investigation. Advances in Consumer Research, 27*, 267-273.

Rhodes, G. i Simmons, L. W. (2007). Symmetry, attractiveness and sexual selection. W: R. I. M. Dunbar i L. Barrett (red.), *The Oxford handbook of evolutionary psychology* (s. 333-364). New York: Oxford University Press.

Roberts, S. C., Kralevich, A., Ferdenzi, C., Saxton, T. K., Jones, B. C., DeBruine, L. M., Little, A. C. i Havlicek, J. (2011). Body odor quality predicts behavioral attractiveness in humans. *Archives of Sexual Behavior, 40*(6), 1111-1117. doi: 10.1007/s10508-011-9803-8

Rozmus-Wrzesińska, M. i Pawłowski, B. (2005). Men's ratings of female attractiveness are influenced more by changes in female waist size compared with changes in hip size. *Biological Psychology, 68*(3), 299-308.

Seubert, J., Gregory, K. M., Chamberland, J., Dessirier, J. i Lundström, J. N. (2014). Odor valence linearly modulates attractiveness, but not age assessment, of invariant facial features in a memory-based rating task. *PLOS ONE 9*(5), e98347, 1-7. doi: 10.1371/journal.pone.0098347

Singh, D. i Young, R. K. (1995). Body weight, waist-to-hip ratio, breasts, and hips: Role in judgments of female attractiveness and desirability for relationships. *Ethology and Sociobiology, 16*, 483-587. doi: 10.1016/0162-3095(95)00074-7

Sobol, E. (red.) (1999). *Ilustrowany słownik języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Sorokowski, P. (2005). Czy piękno jest w oku patrzącego? Oznaki zamożności i zainteresowania osobą oceniającą jako wyznaczniki atrakcyjności fizycznej osób płci przeciwnej. *Studia Psychologiczne, 43*(4), 71-80.

Sorokowski, P., Sabiniewicz, A. i Sorokowska, A. (2015). The impact of dominance on partner's height preferences and height-related mate choices. *Personality and Individual Differences, 74*, 220-224. doi: 10.1016/j.paid.2014.10.034

Stephen, I. D. (2010). Lip colour affects perceived sex typicality and attractiveness of human faces. *Perception, 39*(8), 1104-1110. doi: 10.1068/p6730

Stroebe, W. (1977). Self-esteem and interpersonal attraction. W: S. W. Duck (red.), *Theory and practise in interpersonal attraction* (s. 79-104). London: Academic Press.

Swami, V., Furnham, A., Chamorro-Premuzic, T., Akbar, K., Gordon, N., Harris, T., Finch, J. i Tovée, M. J. (2010). More than just skin deep? Personality information influences men's ratings of the attractiveness of women's body sizes. *The Journal of Social Psychology, 150*(6), 628-647. doi: 10.1080/00224540903365497

Szymanik, A. (2014). *Uroda czy ubranie? O atrakcyjności fizycznej młodych kobiet w percepcji dorastającej młodzieży*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.

Szymczak, M. (red.) (1978). *Słownik języka polskiego* (t. 1-3). Warszawa: PWN.

Tatarunaite, E., Playle, R., Hood, K., Shaw, W. i Richmond, S. (2005). Facial attractiveness: A longitudinal study. *American Journal of Orthodontics and Dentofacial Orthopedics, 127*(6), 676-82. doi: 10.1016/j.ajodo.2004.01.029

Thomas, A. i Chess, S. (1977). *Temperament and development*. New York, NY: Brunner/Mazel.

Townsend, I. M. i Levy, G. D. (1990). Effects of potential partners' costume and physical attractiveness on sexuality and partner selection. *Journal of Psychology, 124*, 371-389. doi: 10.1080/00223980.1990.10543232

Wade, T. J. (2010). The relationships between symmetry and attractiveness and mating relevant decisions and behavior: A review. *Symmetry, 2*, 1081-1091. doi: 10.3390/sym2021081

Wells, T. (2013). Perceptions of human attractiveness comprising face and voice cues. *Archives of Sexual Behavior, 42*(5), 805-11. doi: 10.1007/s10508-012-0054-0

Wilson, J. M. B., Tripp, D. A. i Boland, F. J. (2005). The relative contributions of waist-to-hip ratio and body mass index to judgements of attractiveness. *Sexualities, Evolution and Gender, 7*(3), 245-267. doi: 10.1080/14616660500238769

Wiszewska, A., Pawłowski, B. i Boothroyd, L. G. (2007). Father-daughter relationship as a moderator of sexual imprinting: A facialmetric study. *Evolution and human behavior, 28*(4), 248-252. DOI: 10.1016/j.evolhumbehav.2007.02.006